

З огляду на те, що вихованцями гуртка можуть бути 13-річні підлітки, а програма – не вищого, а основного рівня, зміст третього року навчання дещо спрощено порівняно з попередньою програмою. Вихованцям запропоновано виконувати не науково-дослідницькі, а пошуково-дослідницькі роботи з їхньою подальшою презентацією у рамках Всеукраїнських експедицій учнівської молоді «Моя Батьківщина – Україна», «Мій рідний край». На підготовку вихованців до участі у традиційних краєзнавчих масових заходах спрямоване посилення уваги до конференцій учнівської молоді та зльотів юних туристів-краєзнавців. Загалом під час розподілу навчального часу збільшено частку практичних занять. Орієнтовне співвідношення теоретичних і практичних годин упродовж трьох років опанування програми становить 1:4; частка практичних занять кожного навчального року зростає, оскільки вихованці набувають дедалі більшого досвіду.

Маємо надію, що нова програма, хоча й не позбавлена недоліків, краще відповідає сучасним тенденціям організації навчально-виховного процесу в позашкільних навчальних закладах. Наскільки це так, покаже масова практика її впровадження.

Література

1. Копилець Є. В. Навчальна програма гуртка «Географічне краєзнавство» нового покоління: досягнення і невирішені проблеми // Проблеми безперервної географічної освіти і картографії : зб. наук. пр. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2014. Вип. 20. С. 63-66.
2. Копилець Є. В., Омельченко Д. Г. Навчальна програма з позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого напрямку «Географічне краєзнавство» [Електронний ресурс]. URL: <http://ukrjuntur.org.ua/pro-nas/nasha-biblioteka/programi-gurtkiv.html>. Доступний також: URL: <https://drive.google.com/file/d/0B0kHwvQLtSb5clBhaGJEVEIETkk/view>
3. Копилець Є. В. «Міські природознавці». Орієнтовна програма географічного гуртка. 6 клас (216 год.) // Краєзнавство. Географія. Туризм. 2010. № 24. С. 15-22.
4. Копилець Є. В. Програма гуртка географічного краєзнавства. 6 клас (216 год.) // Географія. 2007. № 17. С. 31-38.

СТАН ТУРИСТСЬКО-КРАЄЗНАВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СИСТЕМІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Ємець А.В.

Комунальний заклад Сумської обласної ради «Обласний центр позашкільної освіти та роботи з талановитою молоддю»

Краєзнавча робота є ефективним засобом виховання дітей та учнівської молоді. Саме краєзнавство і туризм дають виняткову можливість на власні очі побачити красу рідної землі, познайомитися з історією, культурою, традиціями свого народу, загартуватись як фізично, так і морально. Знання свого краю – невід’ємна частина духовності дитини, важливий засіб забезпечення нерозривного зв’язку минулого нашого краю з вітчизняною і світовою історією [2].

Серед різних форм навчально-виховної роботи значну роль відіграють гуртки туристсько-краєзнавчого напрямку позашкільних навчальних закладів.

Вони є не лише джерелом знань про рідний край, його історію, природу, стан навколишнього природного середовища, сучасні екологічні проблеми краю, а й ефективним засобом розвитку творчих здібностей вихованців.

В області сформована стала модель організації діяльності туристсько-краєзнавчої роботи в системі позашкільної освіти. У в більшості закладах позашкільної освіти працюють гуртки туристсько-краєзнавчого напрямку. У Кролевецькому районі, містах Конотоп і Шостка функціонують профільні заклади станції юних туристів. Станом на 1.01.2017 р. в області функціонує 327 гуртків, у яких навчається 5241 вихованець [1].

Пріоритетами діяльності педагогів закладів позашкільної освіти є: національно-патріотичне виховання дітей та учнівської молоді засобами туристсько-краєзнавчої діяльності; формування краєзнавчої компетентності вихованців, їх екологічної, валеологічної, рекреаційної культури. Визначено основні завдання: створення умов для формування ціннісних орієнтирів вихованців у процесі навчально-творчої діяльності; виявлення, розвиток і підтримка юних талантів і обдаровань, стимулювання творчого самовдосконалення дітей та юнацтва, розвиток краєзнавчо-дослідницької діяльності учнів; формування у дітей та юнацтва національної самосвідомості, активної громадянської позиції.

Модель організації туристсько-краєзнавчого відділу Сумського обласного центру позашкільної освіти та роботи з талановитою молоддю включає: *навчально-виховну роботу* (33 гуртки, 525 вихованців); *методичну* (методичні об'єднання, семінари-практикуми, педагогічні читання, творчі звіти); *організаційно-масову* (тематичні виховні заходи, туристсько-краєзнавчі зльоти, змагання, конкурси, краєзнавча пошуково-дослідницька робота, екскурсійна діяльність); *роботу обласного зразкового музею туризму та краєзнавства* (проектна діяльність (проекти «Стежками Слобожанського краю», «Музей іде до школи», «Шляхами подвигу і слави», «Добра справа добрим людям відгукнеться»), клубна діяльність (родинний клуб «Світлиця любові», «Знавці рідного краю», «Краєзнавча світлиця», зустріч з цікавими людьми), виставкова діяльність); *оздоровлювальну* (табірні зміни у профільному літньому таборі закладу, тижні здоров'я); *організаційно-координаційну роботу* (організація та проведення обласних конкурсів у рамках всеукраїнських краєзнавчих експедицій; проведення методичних семінарів для керівників туристсько-краєзнавчих гуртків; організація обласних краєзнавчих експедицій, конференцій та зльотів; проведення обласних етапів всеукраїнських конкурсів методичних матеріалів туристсько-краєзнавчої тематики; забезпечення діяльності обласного методичного об'єднання керівників гуртків туристсько-краєзнавчого напрямку) [3].

Вихованці туристсько-краєзнавчих гуртків працюють над виконанням завдань руху учнівської молоді України за збереження та примноження традицій, звичаїв, обрядів «Моя земля – земля моїх батьків», у межах якого щороку проводиться обласний етап Всеукраїнської експедиції учнівської та студентської молоді «Моя Батьківщина – Україна». Активними учасниками експедиції є юні пошуковці навчальних закладів міст Охтирка, Суми, Шостка,

Ромни, Глухів, Сумського, Лебединського, Білопільського, Липоводолинського, Тростянецького, Охтирського районів. Близько 7 тисяч учнів, вихованців у складі 45 пошукових загонів пройшли краєзнавчими маршрутами рідним краєм, розробили карти нових маршрутів, здійснили їх опис. За результатами цієї роботи видано збірник туристичних маршрутів Сумщиною [4].

Активізації системної роботи щодо залучення дітей та учнівської молоді області до краєзнавчої, пошуково-дослідницької, експедиційної діяльності сприяв обласний соціально-освітній проект «Рідна Сумщина», виконання завдань у межах якого здійснювалося впродовж 2011-2016 років. У заходах з реалізації проекту щороку брали участь понад 72 тисячі дітей і молоді. У межах проекту було проведено учнівські конференції «У світі краєзнавчих відкриттів», «Історія розвитку банківської справи на Сумщині», «Пам'ятки архітектури та нові архітектурні споруди» «Місцевий товаровиробник: минуле, сьогодення, майбутнє», «Старовинна садиба – німий свідок історії», «Скарби з бабусиної скрині», «Герої сучасності серед нас»; краєзнавчий квест «Намисто Слобожанщини»; зліт пошукових загонів «Пам'ятати. Відродити. Зберегти»; Чемпіонат області зі спортивно-туристських походів; експедиція учнівської молоді з активним способом пересування. За підсумками учнівських конференцій підготовлено тези, видано путівник «Старовинна садиба: німий свідок історії». Понад 5 тис. дітей стали учасниками нових екскурсійних програм містом Суми: «Суми – місто надій і сподівань», «На камені – священні імена»; мультимедійних екскурсій «Пам'ять невмируща», «Шляхами подвигу і слави». Найактивнішими учасниками екскурсійних програм є вихованці позашкільних навчальних закладів Тростянецького, Конотопського, Недригайлівського, Краснопільського, Роменського районів [4].

Особливу зацікавленість, відповідальне ставлення до виконання завдань досліджень виявили учасники проекту, які працювали за напрямом «Герої сучасності – серед нас». Підсумком роботи за означеним напрямом стане електронна Книга пам'яті та звітяги «Герої сучасності – серед нас», робота над якою активно ведеться в усіх позашкільних навчальних закладах області [4].

З метою залучення учнівської молоді до активних форм історико-краєзнавчої, пошуково-дослідницької, волонтерсько-благодійної діяльності в області активно проводиться робота за завданнями обласного соціально-освітнього національно-патріотичного проекту «Голос крові: ми – Українці». В межах даного проекту вихованці туристсько-краєзнавчих гуртків беруть участь у обласній історико-краєзнавчій експедиції «Сумщина в міфах і легендах», досліджують легенди, міфи, перекази про назви, походження, виникнення населених пунктів рідного краю.

З метою виховання юних патріотів України на засадах національної гідності, високої самосвідомості та активної громадянської позиції, формування здорового способу життя духовно багатой та фізично розвиненої особистості три роки поспіль в області проводиться робота з організації Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура»). Здійснено організаційно-методичну роботу щодо впровадження гри в навчальних закладах. Відповідно до наказу Департаменту освіти і науки Сумської обласної

державної адміністрації від 14.04.16 № 236-ОД створено обласний штаб гри та розроблено рекомендації щодо роботи районних (міських) штабів.

Формуванню глибоких моральних і патріотичних ідеалів учнів, вихованців сприяє організація пошуково-дослідницької роботи на базі музеїв, що діють у навчальних закладах області. Налічується 275 музеїв, з них у сільській місцевості – 147. Звання «Зразковий» присвоєно 19 музеям (15% від їх загальної кількості) [4].

У 2016-2017 навчальному році близько 500 вихованців області стали активним учасниками обласних заходів туристсько-краєзнавчого напрямку, 144 – активні учасники заходів Всеукраїнського рівня.

Переможцями Всеукраїнської експедиції учнівської та студентської молоді «Моя Батьківщина – Україна» стали пошукові-загони Сумського районного будинку дітей та юнацтва, Лебединського районного будинку дитячої та юнацької творчості, Лебединського міського центру позашкільної освіти, Путивльського районного центру позашкільної роботи, Сумського обласного центру позашкільної освіти та роботи з талановитою молоддю [4]. На Всеукраїнському зльоті юних туристів-краєзнавців команда Сумської області виборола I місце у найскладнішій номінації «Творчі майстерні» та отримала III місце за конкурсну програму. У загальному заліку юні краєзнавці із Сумщини посіли I місце. На III етапі Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура») гідно представив Сумщину рій міста Конотоп. Переможцями Всеукраїнського II (Всеукраїнського) туру Конкурсу екскурсив музеїв навчальних закладів «Край, в якому я живу» стали юні екскурсиводи міста Суми, Ромни [4].

Позашкільників Сумщини на II Міжнародній дитячій туристсько-освітній виставці «З любов'ю до Батьківщини в Європейській спільноті» гідно представили вихованці Путивльського районного центру позашкільної роботи, керівник Новікова О.В. У номінації «Презентація виставкового павільйону» вони були найкращими. А у загальному заліку посіли II місце.

Усе зазначене вище дає підстави для твердження про те, що залучення дітей та учнівської молоді до туризму і краєзнавства забезпечує усвідомлення національної неповторності і самобутності, формування громадсько-свідомої особистості, справжнього патріота, творця своєї долі та долі Батьківщини.

Література

1. Звіт №1-ПЗ (освіта) річна станом на 1.01.2017 р.
2. Позашкільна освіта Сумщини: регіональний аспект. Інформаційно-методичний збірник / За заг ред. Тихенко Л. В. [Упор. Л. М. Бондар, Т. М. Кречотіна, Л.В.Тернавська] – Суми : Нота-бене – 2015. – № 1 – 87с.
3. Сумський обласний центр позашкільної освіти та роботи з талановитою молоддю: збірник інформаційно-аналітичних матеріалів (2013-2015 рр.). / За заг. ред. Л.В. Тихенко, Л. М. Бондар, [упор. Т. М. Кречотіна, Н. В. Перепелиця] – Суми : Нота-бене – 2015. – 96 с.
4. Сайт КЗ СОР – ОЦП та РТМ. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ocpo.sumy.ua/golovna.html>